

Hoofdcursus Kampen

Abstract

De Hoofdcursus was een militaire opleiding in Kampen. Waar de Koninklijke Militaire Academie (KMA) in Breda een meer wetenschappelijke benadering had, spitste de Hoofdcursus zich toe op praktisch onderwijs. Voor de opleiding tot officier in voormalig Nederlands-Indië werd een etnografische collectie aangelegd ter ondersteuning van het onderwijs. Deze collectie was ook te bezoeken door het algemeen publiek. Na de sluiting van de opleiding in 1923 werd de collectie opgenomen in die van de KMA in Breda.

Geschiedenis van de collectie

De Hoofdcursus, zoals de militaire opleiding in Kampen vanaf 1880 werd genoemd, verzorgde het onderwijs voor zowel officieren in Nederland als voormalig Nederlands-Indië. De opleiding aan de Hoofdcursus had een meer praktische insteek dan de opleiding aan de Koninklijke Militaire Academie (KMA) in Breda. In het begin van de twintigste eeuw werden bepaalde vakken toegespitst op het werken in de Nederlandse kolonie in Zuidoost-Azië. Hiervoor werd onder andere Hendrik Theodorus van IJsseldijk aangesteld als leraar Maleische taal-, land- en volkenkunde. Ter instructie van zijn leerlingen bracht Van IJsseldijk zijn zelf aangelegde collectie etnografica mee. Ook riep hij andere militairen op collecties naar de Hoofdcursus te sturen. George Nypels ging op het verzoek van Van IJsseldijk in en schonk onder andere een door hem meegenomen grafsteen uit Atjeh. Dit object is in 2022 in het kader van het [Pilotproject Provenance Research on Objects of the Colonial Era](#) (PPROCE) onderzocht (zie onder [Bronnen](#) het volledige rapport). Ook H.J. Voskuil, die Van IJsseldijk later zou opvolgen als beheerder van de etnografische collectie, schonk verschillende objecten.

Met de collectie die Van IJsseldijk door de verschillende schenkingen bij elkaar had verzameld kon hij in 1900 een museum inrichten. Vanwege de verscheidenheid aan objecten was dit ook door het algemene publiek te bezoeken. Toen de Hoofdcursus in 1923 om verschillende redenen werd opgeheven, werd besloten de etnografische collectie samen te voegen met die van de Koninklijke Militaire Academie in Breda. H.J. Voskuil, die ondertussen beheerder van het museum in Kampen was geworden, kreeg zodoende ook de Bredase collectie onder zijn hoede. Vanaf 1923 vormden de samengevoegde collecties de Etnografische Verzameling van de Koninklijke Militaire Academie en de Hoofdcursus. Zie de [desbetreffende zoekhulp](#) voor meer informatie over de etnografische collectie van de KMA en het latere Volkenkundig Museum 'Justinus van Nassau'.

Herkomstonderzoek

Het archief van de etnografische verzameling van de Hoofdcursus is gezamenlijk met de collectie in 1923 opgegaan in dat van het Volkenkundig Museum 'Justinus van Nassau'. Dat museum is op haar beurt in 1956 onderdeel geworden van het toenmalige Rijksmuseum voor Volkenkunde, het tegenwoordige [Wereldmuseum Leiden](#). Binnen het archief van het Wereldmuseum Leiden is het archief van Volkenkundig Museum Justinus van Nassau te vinden onder te toegang 'A16'. Voor meer informatie over de collectie of om archiefstukken in te zien kan er contact worden opgenomen met collectieinfo@wereldmuseum.nl. Het algemeen archief van de Hoofdcursus in Kampen is beschikbaar via het Nationaal Archief in Den Haag.

Related Aids

- [Leger- en marinepersoneel in gekoloniseerde gebieden](#)
- [Museum Bronbeek](#)
- [Museum Nusantara](#)
- [Stichting Koninklijke Defensiemusea](#)
- [Volkenkundig Museum Justinus van Nassau](#)
- [Wageningen University & Research](#)

Primary sources

Archief:

Wereldmuseum Leiden, archieftoegang A16: Archief Volkenkundig museum 'Justinus van Nassau' Het archief van de etnografische collectie uit Kampen maakt onderdeel uit van het archief van het Volkenkundig Museum 'Justinus van Nassau' dat zich in het archief van het Wereldmuseum Leiden bevindt. Om archiefstukken in te zien kan je een mail sturen naar collectieinfo@wereldmuseum.nl.

[□](#)

Archief:

Nationaal Archief, Den Haag, Koninklijke Militaire Academie (KMA), nummer toegang 2.13.22 Archieven van de Koninklijke Militaire Academie (KMA), (1818) 1828-1940 (1941); Hoofcursussen te Kampen en 's-Hertogenbosch, 1878-1923; Cadettenschool, 1890-1924; Artillerie- en Genieschool te Delft, 1816-1823.

[https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.13.22](#)

Secondary sources

Boek:

Willemse, Marie-Antoinette. Volkenkunde in Breda: van Indische verzameling tot Rijksmuseum Justinus van Nassau en de Vereniging voor Volkenkunde. ErfgoedReeks Breda. Breda: Bureau Cultureel Erfgoed, Directie Ruimtelijke Ontwikkeling, Gemeente Breda, 2011. Boek uit 2011 met uitvoerige informatie over de geschiedenis van het Volkenkundig Museum 'Justinus van Nassau'. Hoofdstuk 2 beschrijft kort de geschiedenis van de etnografische collectie van de Hoofdcursus te Kampen.

[https://search.worldcat.org/title/729683375?oclcNum = 729683375, ISBN 9789491045004, WorldCat 729683375](#)

Boek:

IJsseldijk, H. F. van. De ethnographische verzameling van den Hoofdcursus: 1907-1911, 1913. Kampen, z.d. Beschrijving van de Kampense collectie door de eerste beheerder H.T. van IJsseldijk.

[https://search.worldcat.org/title/69319323?oclcNum = 69319323, WorldCat 69319323](#)

Herkomstverslag:

Shatanawi, Mirjam. Provenance report regarding Grafsteen [gravestone] - Batu Aceh. PPROCE provenance reports. Amsterdam, 2022. Herkomstverslag dat is opgesteld in het kader van het Pilotproject Provenance Research on Objects of the Colonial Era (PPROCE). Het beschrijft de herkomst van een object (Grafsteen, RV-3600-594) dat door de officier George Nypels is meegenomen uit Atjeh (Sumatra). Het verslag bevat verwijzingen naar relevante bronnen met betrekking tot het museum in Kampen.

<https://pure.knaw.nl/portal/en/publications/provenance-report-regarding-grafsteen-gravestone-batu-aceh>

Herkomstverslag:

Quist, Tom. Provenance report regarding Staatsiekris - keris (Ceremonial Kris). PPROCE provenance reports. Amsterdam, 2022. Herkomstverslag dat is opgesteld in het kader van het Pilotproject Provenance Research on Objects of the Colonial Era (PPROCE). Het beschrijft de herkomst van een kris (RV-3600-193) die in april 1908 is buitgemaakt na de zogenoamde 'puputan' in Klunkung (Bali). In 1909 is het object opgenomen in de collectie van de Koninklijke Militaire Academie in Breda. In het herkomstverslag valt ook te lezen dat andere buitgemaakte objecten toentertijd aan de Hoofdcursus in Kampen zijn geschenken door de Nederlandse Staat. In 2023 is deze kris gerestitueerd aan de Republiek Indonesië.

<https://pure.knaw.nl/portal/en/publications/b7847e19-0d56-42b2-8357-942e5131a118>

Herkomstverslag:

Quist, Tom. Provenance report regarding Krissen [Kisses]. PPROCE provenance reports. Amsterdam, 2022. Herkomstverslag dat is opgesteld in het kader van het Pilotproject Provenance Research on Objects of the Colonial Era (PPROCE). Het beschrijft de herkomst van een aantal krissen (RV-3600-1892 t/m RV-3600-1895). De krissen zijn via George Nypels eerst bij de Hoofdcursus in Kampen terecht gekomen en later opgenomen in de collectie van de Koninklijke Militaire Academie in Breda. Het verslag bevat verwijzingen naar relevante bronnen.

<https://pure.knaw.nl/portal/en/publications/988bfde3-eea3-4d27-83cc-8702dc7d7516>

Relevant Data

TO BE FILLED

*first edited by Wiebe Reints as original_author on 2025-04-28
last edited by Wiebe Reints as original_author on 2025-12-22*